

såväl i handling som i sina texter hur de tysta husen kan pånyttfödas. Bokens bildmaterial besjälar såväl dess öde hus, med förhållandevis intakta rumsinteriörer, som hus med rumsinteriörer som kräver en mer genomgripande renoveringsinsats.

Trä har varit det vanligaste byggnadsmaterialet i det folkliga skandinaviska byggnadsskicket såväl på landsbygden som i städerna. För att förhindra skogsskövling och med tanke på den stora brandfaran i byar och städer utfärdades under 1700-talet statliga påbud för att minska träbyggandet. Dessa kampanjer gav emellertid inga mer genomgripande resultat. I boken beskrivs ett exempel från Landskrona, där staten under 1700-talet erbjöd intresserade byggherrar fritt byggnadsmaterial i form av sten och kalk och Carl Hårlemans ritningar om man lät uppföra stenbyggnader. Trots detta erbjudande byggdes inte mer än ett tiotal stenhus i Landskrona under 1700-talet. Träbyggnadstekniken var så fast förankrad att den var i det närmaste omöjlig att bryta, även om det fanns en ambition att efterlikna stenhusbebyggelsen. Slåta, panelklädda träfasader målades i ljusa oljefärger och de s.k. knutlådorna som täckte de utskjutande timmerskallarna i knuttimmerkonstruktionerna kläddes också in med träpanel och målades oljevita för att efterlikna stenhusens pilastrar och listverk. En av de mest imponerande herrgårdsbyggnaderna i trä är Strömserums herrgård i Småland, uppförd på 1760-talet i två stora våningsplan täckta av ett brutet, valmat tak med brant lutning. Strömserum är otvivelaktigt ett av den svenska timmermannakonstens mästerverk.

Forskningen kring landsbygdens bebyggelse är glädjande nog på stadig frammarsch såväl inom den etnologiska forskningen som inom angränsande discipliner. Konsthögskolans Arkitekturskola har i sin utbildning inom restaureringskonst nyligen presenterat ett avslutat forskningsprojekt om Hälsingegårdar. Studien visar hur de enskilda byggnaderna är den bästa kunskapskällan till traktens historia. Genom arkivstudier och intervjuer tecknas bilden av byggherrens möjligheter och ambitioner, om husets funktion och förändrade funktioner och om brukare och ägare. Kulturhistorisk byggnadsforskning innebär bl.a. att skala av årsring för årsring av nyttjande och anpassning av byggnaden och nå tillbaka till dess historiska kärna, som i sin tur är en bricka i ett större sammanhang.

Vid Avdelningen för Kulturvård vid Göteborgs universitet bedrivs projektet "Nya perspektiv på landsbygdens bebyggelse" och till Nordiska museet är knutet projektet "Den svenska landsbygdens bebyggelsehi-

storia". Vid riksantikvarieämbetet pågår arbetet med att presentera ett nationellt program för hur lantbrukets kulturhistoriskt värdefulla ekonomibyggnader bäst kan bibehållas. Även inom bygghantverksutbildningen pågår en fördjupad kunskapsuppbyggnad kring traditionellt byggnadshantverk.

Forskningens dilemma är inte sällan att sprida kunskapen utanför den akademiska världen. När det gäller bebyggelseforskningen finns det en given fördel i allas vår nyfikenhet kring vår egen bygd. Dessutom är bebyggelsen och landskapet förknippade med identitet på olika nivåer, en identitet som är en del av vårt kulturarv. *Tradition i trä* och *Svenska trähus* är båda inspirerande kunskapskällor till trähusbebyggelsen och till den rumsliga identiteten så som den manifesterar sig i olika livsmiljöer. Men böckernas värde hade ökat med möjligheten att fördjupa sig och gå vidare i bebyggelselitteraturen. *Tradition i trä* har en litteraturförteckning men den hade gärna fått vara fylligare. I *Svenska trähus* saknas helt litteraturreferenser.

Lena Palmqvist, Stockholm

Niklas Ingmarsson: *Inte som förr. Hembygd i rörelse*. Gidlunds förlag, Hedemora, i samarbete med Kulturen i Lund, 2002. 206 s. ISBN 91-7844-608-02.

Med syftet att dokumentera en by och söka processer bakom landsbygdens stukturumvandling kom Niklas Ingmarsson till Billinge i Skåne. Människor i olika åldrar och med skilda bakgrunder skulle berätta om sina erfarenheter av byns efterkrigstidshistoria. Uppdraget kom från Kulturen i Lund och är en del i de svenska museernas pågående dokumentation av samtiden.

Det börjar spännande. Hur skulle han komma igång? Första besöket var i januari 2000. Han var i Billinge för att titta och ta några foton, och reflekterar efteråt över varför han stannade till vid just Gamlegårds parkering. Han gick in på cafeet och köpte en bulle, observerade Frisks spettekaksbageri och Billinge krukmakeri, och konstaterade att "här fanns liv". Nästa steg blev att i Internet och med sökordet Billinge bli upplyst om ett stundande föredrag om byn baserat på en lokal studie-cirkel. Där blev han hänvisad till en av byns eldsjälur, folkskolläraren Georg Welin, varefter "snöbollen" började rulla och växa.

Ett fältarbete av det här slaget kan utföras på flera sätt

men det är vanligt för etnologer vid museer att prioritera intervjuer. Ingmarsson gör mycket mer än intervjuar. Han iakttar, beskriver och reflekterar också, och överför sedan ett komplext fältarbete till en varierad och läsbar text. Det handlar om industrisamhällets framväxt och återtåg, om förändrade arbetsvillkor och avfolkning, om kommunikationer och konsumtion och inte minst om hur människor hanterar och funderar över förändrade villkor. Han söker sig till ortsbor som i allmänhet har en lång förankring i Billinge. Därutöver kan de ha vuxit upp och format sina liv med olika förutsättningar. Det är inte bilden av ett kulturellt enhetligt litet samhälle som växer fram, nej snarare en splittrad ort där invånarna visserligen ser Billinge som centrum i sina liv men vars rörelseräjonger är långt vidare än tidigare generationers. Ett modernt samhälle där människor har valt att bo kvar, återvända till eller flytta till för att orten gör delar av livet lite mer överblickbart än om de skulle ha bosatt sig i en större stad.

Inte som förr är impressionistiskt och samtidigt systematisk skriven, stimulerande för den som skall genomföra ett fältarbete och bearbeta ett fältarbetsmaterial. Den är nyskapande och bör kunna leda till ett friare och litterärt rikare sätt inom museerna att skriva dokumentärt om samtiden. Även om varning måste utropas eftersom stilen har ett så personligt anslag att den kan vara farlig att kopiera. Ibland gränsar texten till att bli en aning manieristisk, och där ligger en risk ifall boken skulle bilda genre. Den tenderar också att få läsaren att glömma bort att här måste finnas många andra invånare än just de som omnämns i boken – ett tjugotal av ca 400.

De olika kapitlen fokuserar i tur och ordning enskilda invånare, ibland med avbrott för en kortare beskrivning av händelser eller företeelser. Stommen är ofta vad som har kommit fram i intervjuerna, och sedan förs ortsbornas erfarenheter samman med författarens iakt-

tagelser och reflexioner. Intervjuernas jagform är oftast omskrivna till tredje person samtidigt som det i den löpande texten plötsligt infogas kursiverade citat. Inget ”sade hon”, ”tillade han”, eller liknande formuleringar som alla som har bearbetat intervjuer vet är så vanligt att ta till. Inte heller några pratminus eller citationstecken. Dessutom en rapp prosa (ibland kanske alltför rapp) med reflektioner och analyser gjorda av författaren såväl som av ortsbor.

Inte som förr är ett porträtt av Billinge, sett genom ett antal invånarens erfarenheter, förmedlat och kompletterat av en utomstående med återkommande besök i orten. Exakt var Billinge ligger spelar inte så stor roll, det är någonstans i Skåne och sedan är det bara att slå i kartboken. För Billinge finns under detta namn. Alla – folkskolläraren, spettekaksbagaren, korgmakaren, ballongfararen och så vidare – lever också under vad jag förstår samma namn som de framträder under i boken. Kanske kan de nås genom telefonkatalogen?

Boken är en dokumentär – trovärdig och realistisk men också ömsint och reflekterande, och den som vill kan ha boken som vägledning och göra sitt eget besök i byn, där den skall ha varit en försäljningsframgång.

För Billingeborna bör boken vara ett lokalhistoriskt måste. För andra är det en bok som åskådliggör processer i samband med att ett levande landsbygdscentrum förvandlas till ”håla” och sedan återigen blir attraktiv boendemiljö. För oss som verkar inom branchen ligger kanske bokens största värde i att vara ett lärorikt exempel på att ett framgångsrikt fältarbete kombinerar intervjuer och samtal med rikliga iakttagelser, beskrivningar och reflektioner. I museernas undersökningar om människors liv och arbete framhävs oftast intervjuer som den väsentliga fältundersökningsmetoden. Ingmarssons bok visar hur viktigt – jag vill säga oundvikligt – även beskrivandet och reflekterandet är.

Annette Rosengren, Stockholm